LIETUVOS VERSLO KONFEDERACIJA ICC LIETUVA

Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2021 m. liepos 23 d., 21-132VK

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai

Viešajai įstaigai CPO LT

DĖL STRATEGINĖS SVARBOS MEDICINOS PRIEMONIŲ GAMYBINIŲ PAJĖGUMŲ IŠSAUGOJIMO

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK), suinteresuota strateginių gamybinių pajėgumų Lietuvoje išsaugojimu, kreipiasi dėl strategiškai svarbių medicinos prekių konkurencinės padėties Lietuvoje, konkrečiai dėl situacijos medicininių kaukių rinkoje.

Norime atkreipti dėmesį, kad gamintojai medicinos priemonių srityje susiduria su iškreipta konkurencija Lietuvos rinkoje dėl Kinijos vyriausybės ženkliai subsidijuojamos vienkartinių medicininių priemonių produkcijos, kuri tiekiama į Lietuvos ir kitų ES šalių rinkas itin žema kaina. Šiuo metu medicininės kaukės savikaina Lietuvoje yra maždaug 3-4 ct/vnt. Kinijoje gaminamų medicininių kaukių, į Europos Sąjungos rinką patenkančių su PVM, muitu bei transportavimo kaštais, kaina siekia vos 1-2 ct/vnt. Didžiulis kainų skirtumas lėmė, kad Lietuvoje gamintojai faktiškai nebegamina medicininių kaukių, o kai kurie gamintojai netgi pradėjo importuoti medicinines kaukes iš Kinijos ir jas perparduoti su antkainiu.

Dėl įvardyto kainų skirtumo kyla pagrįsti klausimai, ar Kinijoje pagamintos medicininės kaukės nebuvo gaminamos 1) pasitelkiant priverstinį darbą; 2) apeinant tam tikrus Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse keliamus produkto kokybės reikalavimus; 3) su valstybės pagalba. Į šiuos klausimus iš dalies turime atsakymus.

Pirma, tiek „New York Times“, tiek Lietuvos žurnalistai ištyrė, kad kai kurios Kinijos įmonės gamina medicinines kaukes pagal kontraversiškai vertinamas uigūrų darbo programas, kurių pagrindu uigūrų tautybės asmenys yra priverčiami dirbti prieš savo valią.[1,2] Antra, dėl prastos kokybės medicininių kaukių iš Kinijos importo yra žinių visame pasaulyje – pavyzdžiui, Kanadoje mokyklose buvo išdalintos Kinijoje pagamintos medicininės kaukės, galinčios pažeisti plaučius.[3] Trečia, yra preliminarių įrodymų, kad Kinijos gamintojų pranašumas medicininių kaukių rinkoje yra grįstas valstybės pagalba.[4]

Atsižvelgiant į išdėstytą problematiką, **teikiame savo siūlymus:**

[1] Muyi Xiao et al., “China Is Using Uighur Labor to Produce Face Masks”, *New York Times*, 2020.
[2] Miglė Krancevičiūtė ir Šarūnas Černiauskas, “Santaros klinikų kaukės slepia baisią realybę: atsisakiusiems dirbti Kinijos fabrikuose – bilietas į „perauklėjimo stovyklą“, *DELFI*, 2020.
[3] CBC News, “Potentially toxic masks distributed in schools and daycares in Quebec”, *CBC News*, 2021.
[4] Keith Bradsher, “China Dominates Medical Supplies, in This Outbreak and the Next”, *New York Times*, 2021.

Gedimino pr. 2/1-28, LT-01103, Vilnius, Lietuva
Tel. +370 5 212 1111, info@lvk.lt, www.lvk.lt

Dėl kompleksiškesnių kriterijų viešuosiuose pirkimuose taikymo

Šiuo metu medicininiai produktai (medicininės kaukės, įvairūs COVID-19 testai ir kt.) viešuosiuose pirkimuose yra perkami atsižvelgiant tik į žemiausios kainos kriterijų. LVK manymu, Centrinė perkančioji organizacija ir kitos perkančiosios organizacijos neturėtų grįsti strateginių produktų įsigijimų išimtinai mažiausios kainos kriterijumi, nes:

a) Tai ne tos prekės, ties kuriomis turėtų būti taupoma. Nemažai sveikatos apsaugos sektoriaus darbuotojų jaučiasi negerai dėl medicininių kaukių dėvėjimo – 65 proc. apsaugos priemones dėvinčių medikų patiria galvos skausmą,[5] taip pat esame girdėję atvejų, kad kai kuriems medikams dėl dėvimos medicininės kaukės yra pradėję skaudėti gerklę. Tai – požymis, kad medicininės kaukės sudėtyje galėjo būti, pavyzdžiui, latekso ar kitų žalingų medžiagų. Tačiau Lietuvoje šiuo metu nėra galimybės užtikrinti efektyvią (t.y. nuolatinę) iš Kinijos importuojamų medicininių produktų atitiktį keliamiems reikalavimams. Viešuosiuose pirkimuose turi būti užtikrinama efektyvi perkamų produktų kokybės kontrolė.
b) Mažiausios kainos kriterijaus taikymas prieštarauja tvarumo, gamybos poveikio aplinkai mažinimo tikslams. Viešųjų pirkimų sąlygose turi atsispindėti Lietuvos ambicija siekti tvarumo tikslų, tad viešuosiuose pirkimuose turėtų būti atsižvelgiama į poveikio aplinkai, tvarumo ir valdysenos (ESG) kriterijus. Iš Kinijos prekės importuojamos naudojant didesnį kiekį CO_2, kuris šiuo metu nėra apmokestinamas Europos Sąjungos rinkoje, o produktai pagaminami galimai pažeidžiant žmogaus teises. Viešuosiuose pirkimuose tvaresnė prekė turėtų turėti pranašumą remiantis prekės poveikio aplinkai, tvarumo ir valdysenos kriterijais.
c) Efektyvi kokybės kontrolė ir rėmimasis kitais nei žemiausios kainos kriterijais vykdant viešuosius pirkimus sudarytų sąlygas teisėtu būdu atsižvelgti į Kinijos Vyriausybės galimai dempinguojamas medicinos prekes ir taip padėtų ES bendrosios rinkos gamintojams konkuruoti su galimai nesąžiningomis Kinijos Vyriausybės taikomomis praktikomis. Nors Lietuvos ir kitų šalių medicininių kaukių gamintojai gali teikti skundą Europos Komisijai ir siekti antidempingo muito Europos Sąjungos lygmeniu, Europos Komisijos svarstymas pradėti tyrimą dėl valstybės pagalbos ir pats tyrimas gali užsitęsti ir trukti daugiau nei kelis metus. Pažymėtina, kad Europos Sąjungos šalyse, kuriose veikia efektyvi (t.y. nuolatinė) viešuosiuose konkursuose dalyvaujančių medicininių produktų kontrolė, Kinijos gamintojai laimi mažiau viešųjų konkursų ir yra mažiau interesuoti dalyvauti viešuosiuose konkursuose dėl santykinai prastos gaminamų produktų kokybės.

Atsižvelgiant į kitų valstybių praktiką bei išdėstytus argumentus, teikiame siūlymus 1) sukurti mechanizmą, įgalinantį perkančiąsias organizacijas ir Centrinę perkančiąją organizaciją rinktis produkciją, pagamintą ES bendrojoje rinkoje; 2) nustatyti kompleksiškesnius kriterijus strateginės svarbos prekėms (medicininėms kaukėms, COVID-19 testams ir kt.), kurie leistų tinkamai atsižvelgti į prekės kokybę, kainą, prekės CO_2 pėdsaką ir galimus žmogaus teisių pažeidimus gaminio tiekimo grandinėje; ir 3) užtikrinti tinkamą pateikiamų sertifikatų ir kitų kokybę liudijančių dokumentų patikrinimą ir kontrolę.

[5] Klaipėdos diena, „Tyrimas: 65 proc. medikų, dėvinčių asmens apsaugos priemones, patiria galvos skausmą“, *Klaipėdos diena*, 2021 05 31.

Dėl strateginių gamybos pajėgumų išsaugojimo

Dėl COVID-19 pandemijos Vakarų valstybės susirūpino prieiga prie strategiškai svarbių produktų – atsirado didesnis poreikis būtinybei esant gauti būtinų medicinos priemonių. Pandemiją 2020 m. kovo mėn. Vakarų šalys pasitiko su medicininių kaukių ir kitų medicininių priemonių deficitu, dėl to Jungtinė Karalystė planuoja didinti sandėliuojamų kaukių skaičių, tuo tarpu Europos Sąjungoje COVID-19 pandemijos sukelti iššūkiai praturtino diskusijas dėl „Atviros strateginės autonomijos" (angl. *open strategic autonomy*) – pradėta diskutuoti apie Europos atsparumą įvairioms grėsmėms, kurio dedamoji galėtų būti tiekimo grandinių atsparumo ir kuo didesnio trumpumo užtikrinimas, strateginių produktų sandėliavimas (pastarasis jau yra įgyvendinamas „rescEU" rėmuose).[6] Kai kurios kitos Europos Sąjungos šalys taip pat taiko tam tikras strateginių pajėgumų išsaugojimo priemones nacionaliniu lygiu. Pavyzdžiui, Suomijoje Vyriausybė rezervuoja dalį gamybos – kompensuoja įmonei už tai, kad ji būtų pasirengusi gaminti ir pristatyti tam tikras strateginiu požiūriu svarbias prekes. [7]

LVK mato poreikį išlaikyti strategiškai svarbių produktų gamybą ES bendrojoje rinkoje ir (arba) reikalui esant (ekstremalios situacijos ar kt. atvejais) pradėti gaminti strategiškai svarbias medicinos priemones Lietuvoje. Šiai dienai dėl galimai dempinguojamų Kinijos medicininių kaukių Lietuvos gamintojai nusprendė nebegaminti medicininių kaukių.

Be abejonės, medicininės kaukės – strategiškai svarbus produktas. Remiantis mokslinėmis prognozėmis, COVID-19 virusas cirkuliuos nuolat, kartas nuo karto pasireiškiant viruso protrūkiams. Taip pat **kaukės Lietuvoje būtų reikalingos nelaimės Astravo atominėje elektrinėje atveju.[8]**

Norint išlaikyti strateginius gamybos pajėgumus Lietuvoje reikia kompensacinių mechanizmų, nes Lietuvos gamintojai šiuo metu negali konkuruoti rinkoje dėl jau minėtos Kinijos įmonių galimos nesąžiningos konkurencijos. Pažymėtina, kad LR ekonomikos ir inovacijų ministerija pristatė priemonę „COVID-19 produktai LT", skirtą investicijoms į kovai su COVID-19 reikalingų produktų gamybos skatinimą (31 mln. Eur). Susiduriant su dempingavimo iššūkiu ir nesant privalomų reikalavimų dėl sertifikuotų produktų naudojimo, šio instrumento atveju suteiktos paskatos nėra pakankamos naujai susikūrusiems medicininių apsaugos priemonių gamintojams efektyviai konkuruoti rinkoje su Kinijos gamintojais

Atsižvelgiant į kitų valstybių praktiką bei išdėstytus argumentus, LVK teikia siūlymą numatyti mechanizmą, kuris leistų Lietuvoje išlaikyti strategiškai svarbių medicinos priemonių gamintojams pajėgumus Lietuvoje.

Šiuo raštu konkrečiai siūlome užtikrinti 5-6 mln./mėn. medicininių kaukių tiekimą (atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu šalyje kaukių poreikis yra apie 6-8 mln. vnt. per mėnesį).[9] Strateginiam poreikiui užtikrinti galima būtų pasirinkti 2-4 gamintojus, iš kurių kiekvienas atitinkamai įsipareigotų:

- Kas mėnesį pateikti 1,5 mln. vnt. medicininių kaukių valstybinėms medicinos įstaigoms;
- Sandėliuoti papildomus 1,5 mln. vnt. medicininių kaukių ir, esant poreikiui, jas pateikti per 24 val.;
- Sandėliuoti žaliavas, skirtas 1,5 mln. medicininių kaukių gamybai;

---

[6] Eric Van den Abeele, "Towards a new paradigm in open strategic autonomy?", *European trade union institute working papers*, 2021.
[7] Rima Rutkauskaitė, „Kaukių gamybos įrenginiai stabdomi, kreiptasi į ministeriją", *Verslo žinios*, 2021 06 22.
[8] Žinių radijas, „Kaukių giliai neužkiškite net ir pasibaigus pandemijai: jų gali prireikti", *DELFI*, 2020 10 24.
[9] Poreikis įvardytas remiantis preliminariais, nepatvirtintais skaičiavimais, tad turėtų būti patikslintas LR sveikatos apsaugos ministerijos.

- Užtikrinti žaliavų tiekimą ne didesniu kaip 1000 km spinduliu (t.y. užtikrinti kuo trumpesnę tiekimo grandinę) iš ES šalių;
- Kasmet pateikti dokumentus, patvirtinančius gaminamų kokybę ir atitiktį standartams;
- Kasmet pateikti audituotą ataskaitą apie įsipareigojimų Vyriausybei laikymąsi.

LVK yra pasiruošusi teikiamus pasiūlymus pristatyti plačiau. Siūlome inicijuoti tarpinstitucinį pasitarimą strateginių gamybos pajėgumų išsaugojimo klausimu, įtraukiant visas suinteresuotas šalis. Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė Eglė Radišauskienė

Originalas nebus siunčiamas. Vilius Kriaučiūnas, el.p.: vilius@lvk.lt, tel. +370 5 212 1111